

Proloog

Ambon, Fort Victoria, 3 maart 1623

Een rimpeling glijdt over het door het felle zonlicht schitterende blauwe water van de baai Palau Ambon. Bruisende witte brandingsgolven spatten op het koraalstrand uiteen. In de baai liggen enkele grote dwarsgetuigde zeilschepen voor anker. Het zijn Hollandse VOC schepen. De letters VOC staan voor de naam Verenigde Oost Indische Compagnie. Tussen de schepen door varen enkele prauwen. Sommigen zijn zwaar beladen met kisten en vaten en worden door bijna naakte donker gekleurde mannen vooruit gepeddeld. Om hun middel dragen zij een lendendoek en als bescherming tegen de fel brandende zon hebben zij een doek om hun hoofd gewikkeld. Prauwen liggen langs zij een aantal zeilschepen waar vanaf de campagne het rood, wit, blauw, de grote natievlag van de Hollanders, nauwelijks beweegt op de kalme zeebries. Aan takels wordt vanuit de prauwen lading aan boord gehesen. De baai ligt tussen twee schiereilanden in. Beide eilanden zijn dichtbegroeid. Het grootste eiland is bergachtig. Zij zijn met elkaar verbonden door een smalle strook land. Op het kleinste eiland Leitimor is vlak aan het strand een uit baksteen opgetrokken muur en een grote aanlegsteiger zichtbaar. Achter de muren zijn huizen te zien. Hollandse huizen gebouwd van stenen die uit Holland zijn aangevoerd. Stenen die op de heenreis als ballast hebben gediend. De schuine daken hebben rode dakpannen. De muur wordt op de hoeken geflankeerd door enkele bastions. In het midden van de breedste muur is een grote toegangspoort zichtbaar. Er klinkt luid hoeftgetrappel en een groep ruiters, gekleed in kleurige uniformen, komen door de poort naar buiten gereden en stellen zich in het midden van het grote plein voor de poort op. De ruiters worden direct gevolgd door een contingent soldaten die onder aanvoering van een officier strak in het gelid, met tromgeroffel, door de poort marcheren en zich tegenover een grote rumoerige groep mensen posteren. Hun pieken glanzen in het zonlicht. De muur, waarvoor zij zijn opgesteld, maakt deel uit van het fort Victoria, de residentie van de Hollandse luitenant gouverneur Herman Speult. In de baai liggen ook enkele zeilschepen waarvan de Engelse natievlag wappert. Een doorn in het oog van de gouverneur generaal in Batavia. Hij voert al jaren strijd tegen de invloed van de Engelse handelaars in de Indische wateren. Deze handelaars, in dienst van de Engelse East India Company, kortweg EIC genoemd, zijn er in de afgelopen jaren in geslaagd vaste voet op Indiase bodem te zetten. Acties die tot gevolg hebben gehad dat de Engelsen hun factorijen sterk hebben kunnen uitbreiden. De Engelse compagnie wordt als een ernstige bedreiging gezien voor de monopoliepositie van de VOC. Een aantal aandeelhouders en bestuurders van de VOC zijn ervan overtuigd dat

de EIC dit tot op heden niet is gelukt omdat hun land de handen vol heeft aan de oorlogen in Europa en de binnenlandse politieke spanningen. Niet dat er door de EIC geen pogingen zijn ondernomen om het VOC monopolie te doorbreken. Maar al te vaak zijn er schermutselingen met de Engelsen geweest. Ondermeer door de lokale bevolking te ondersteunen bij hun strijd tegen de Hollandse bezetters. Dat was ondermeer gebeurd door het leveren van wapens en militaire hulp. Daarnaast was getracht het Hollandse handelsmonopolie op peper, kruidnagelen en nootmuskaat te ondermijnen door tegen woekerprijzen oogsten op te kopen. Daarbij werd geweld niet geschuwd. De Engelsen hadden moeten ervaren dat de Hollanders geduchte tegenstanders zijn. Toen geweld en intimidatie niet tot de gewenste resultaten hadden geleid, waren er politieke middelen in de strijd gegooid. Tot ergernis van de gouverneur generaal had de Engelse regering gebruik gemaakt van de instabiele politieke situatie in Europa en de sterk verdeelde 'Staten Generaal' van de Hollandse jonge republiek. De Engelse regering had voorstellen gedaan om tot een vreedzame samenwerking te komen. Immers, zo hadden zij de Staten voorgehouden, de kosten en inspanningen van de handelsstrijd tussen hun beide naties werkten bepaald niet in het voordeel van beide landen. Beter zou het zijn, zo hadden de Engelsen met succes betoogd, de krachten te bundelen. Eén protestants machtsblok tegen de veelal katholieke staten in Europa. De Staten hadden dit goede argumenten gevonden. Beide landen lijken, wat betreft de politieke doelstellingen en geloofszaken, immers veel op elkaar. Dus waarom niet ook op het gebied van de handel met elkaar samenwerken? In 1619 was door de bestuurders in Holland met de Engelse koning een handelsovereenkomst gesloten. Tussen de EIC en de VOC werd in een traktaat vastgelegd dat de handel in de Indische en Indiase wateren voor beide compagnieën vrij dient te zijn. Overeengekomen werd dat men gezamenlijk de handel met de vele koninkrijkes en sultanaten in de Oost zou gaan bevorderen. Bovendien werd overeengekomen dat de compagnieën gezamenlijk zouden trachten invloed te krijgen op de Chinese handelsmarkt. Toen een afschrift van het traktaat in maart 1620 aan de toenmalige gouverneur generaal Jan Pieterszoon Coen kon worden overhandigd, was deze in grote woede ontstoken. Begrijpelijk, gezien de enorme inspanningen die het hem en zijn bestuurders had gekost om de Engelsen buiten de Indische Archipel te houden. Hij en zijn bestuurders vonden het nogal naïef van de Staten van Holland om te denken dat deze samenwerking echt vruchtbaar zou kunnen zijn. Zoals verwacht, betekende het traktaat niet het einde van de incidenten. De gouverneur generaal en de andere bestuurders hadden dit ook niet verwacht. Reden dat lokale voorzorgsmaatregelen, na het bekend worden van de inhoud van het traktaat, werden verscherpt. Zo had de toenmalige gouverneur generaal de 'Raad van Indië,' die het bevoegde gezag van de Hollandse republiek vertegenwoordigde, voorgesteld alle gebieden die inmiddels door de VOC

waren bezet, tot Hollands rechtsgebied te verklaren. Met die maatregel zouden alle kooplieden die zich in de Indische Archipel wilden vestigen zich moeten houden aan de Hollandse wetten en de jurisdictie van de gouverneur generaal. Een maatregel die nieuwe spanningen had opgeroepen. Veel Engelse kooplieden hadden moeite om zich te houden aan de erkenning van de Hollandse rechtspleging waarbij in vele gevallen de objectiviteit van de 'Raden van Justitie' in het geding was. Lokale bestuurders bleven door de onophoudelijke geruchtenstroom bang voor een Engelse invasie. Nu leek het er op dat deze geruchten waarheid zouden kunnen worden. Het gerucht van een op handen zijnde invasie had hier in Ambon een climax bereikt omdat in de afgelopen maand februari een Japanse huursoldaat wegens verraad was opgepakt. Een dienstdoende luitenant van de wacht had een man in de ijzers laten slaan omdat hij aan een van de wachters op de muren had gevraagd hoe vaak en op welke uren zij werden afgelost. Dit incident was de luitenant gouverneur ter ore gekomen. Hij had al vaker in rapporten gelezen dat dergelijke vragen door de Japanse huursoldaten waren gesteld. Bovendien was het hem bekend dat deze soldaten steeds vriendschappelijker omgingen met de Engelse inwoners van het eiland. Die berichten hadden hem verontrust en dat was de reden waarom hij de man had laten ondervragen door de fiscaal van de Raad van Justitie. De soldaat had eerst ontkend dat hij op de muren was geweest maar toen hij werd geconfronteerd met de verklaring van de wachter had hij zichzelf tegengesproken door te verklaren dat hij een praatje had willen maken. De luitenant gouverneur, die al de nodige vooroordelen over de Engelsen had, besloot toen tortuur op de man te laten toepassen. Nadat de duimschroeven waren aangedraaid had de man bekend door de Engelsen op verspieding te zijn uitgestuurd. Op zijn aanwijzing werden andere Japanse huursoldaten opgepakt, die na tortuur bekenden door de Engelsen te zijn omgekocht. Daarop had de luitenant gouverneur alle Engelse inwoners van Ambon laten oppakken en door de fiscaal laten verhoren. Het oppakken van de Engelsen had voor veel onrust onder de lokale bevolking gezorgd en de vrees voor een invasie verhoogd. De wachten op de muren waren verdubbeld en door de straten van Ambon en langs de stranden van de eilanden was intensief door soldaten gepatrouilleerd. In de nu achterliggende weken waren de Engelsen verhoord. Het gerucht ging dat dit verhoor in een aantal gevallen bepaald niet zachtzinnig was uitgevoerd. Een aantal Engelsen was verhoord door middel van 'waterboarding.' Een verhoortechniek, waarbij de persoon die wordt verhoord, een natte doek over het gezicht krijgt waarover telkens water wordt uitgegoten. De ondervraagde persoon krijgt daardoor het gevoel te verdrinken. De Japanse soldaten waren nog ernstiger gemarteld en waren op 'het wiel' gebonden. Zeer pijnlijk door de verschillende belastingen die door het ronddraaien van het wiel op de gebroken botten wordt uitgeoefend. Niet alle Engelsen waren gemarteld. Sommigen van hen, met name de

vrouwen en de kinderen, waren al snel vrijgelaten maar wel onder huisarrest geplaatst. De in de baai liggende Engelse schepen waren aan de ketting gelegd en ieder schip, ongeacht de nationaliteit, was intensief doorzocht op wapens en munitie. Elk schip dat nu in de baai arriveerde en voor anker kwam te liggen, werd doorzocht. Inmiddels schijnt het dat een aantal Engelsen heeft bekend dat zij plannen hadden om met intriges en geweld de macht van de Hollanders te willen overnemen. Onder de Engelsen, die bekend hebben, bevindt zich ook het hoofd van de Engelse factorij, de heer Gabriël Towerson. Bij veel mensen in Ambon heeft deze ‘mogelijke bekentenis’ vragen opgeroepen. De heer Towerson staat bij velen bekend als een zeer vriendelijk en innemend man die vooral bezig is geweest met zaken die betrekking hebben op de handel in India. Handel die hem, zoals algemeen bekend is, geen windeieren had opgeleverd, gelet op de vele bedienden die hij er op nahoudt en de rijke huishouding die hij voert. Bovendien heeft hij bij tal van aangelegenheden aangegeven plannen te hebben om snel terug te keren naar India om zich bij zijn Armeense vrouw, dochter Anne en zoon Robert, te voegen. En was hij niet ook vele malen de gast geweest van de luitenant gouverneur? Daarom was tot voor kort niet iedereen van de kwade bedoelingen van Towerson en de andere Engelsen overtuigd. Toen bekend werd dat bekentenissen waren afgelegd, moest men wel aannemen dat er een kern van waarheid in de beschuldigingen ligt. Gisteren werd bekend dat de Raad deze ochtend een beslissing zou nemen over het lot van de Engelsen. Reden waarom er deze ochtend veel mensen op de been zijn en het rumoerig is in de havenplaats. Inmiddels hebben zich op het binnenplein van het fort een groot aantal mensen verzameld die een belangrijke positie op de Molukken hebben. Veelal kooplieden en scheepsofficieren. Nieuwsgierig naar het besluit van de luitenant gouverneur, die gerechtigd is om gerechtelijke uitspraken te doen in naam van de gouverneur generaal en de Hollandse Staten Generaal.

Op hetzelfde moment loopt Herman Speult, de luitenant gouverneur, in zijn werkkamer gespannen heen en weer. Hij heeft zijn besluit genomen. De pensionaris van de Raad, de rechtsgeleerde Martinus Bolwater, kijkt met een zorgelijke blik naar de luitenant gouverneur. Bezorgd omdat de luitenant gouverneur van plan is maatregelen te nemen, waarin hij zich niet kan vinden. “Mijnheer van Speult”, zegt hij, als de luitenant gouverneur hem opnieuw ijsberend is gepasseerd, “U beseft toch terdege dat de executie van de heer Towerson en de andere door u gearresteerde Engelsen tot ernstige politieke conflicten kan leiden?” De luitenant gouverneur staakt het heen en weer lopen en kijkt de pensionaris indringend aan. “Ik vrees dat ik geen andere keus heb mijnheer Bolwater”, reageert hij met een diepe zucht. ” De Engelsen hebben een bekentenis afgelegd, waarmee toch duidelijk is geworden dat zij niet te vertrouwen zijn. Nota bene het

hoofd van de Engelse handelspost, dus niet de minst geringste hier, heeft bekend mij te willen laten vermoorden en Ambon Engels grondgebied te willen maken. Dat is hoogverraad en daar staat de doodstraf op. Hoe heb ik mij in die man kunnen vergissen? Een man met wie ik dacht een uitstekende relatie te hebben. Waarvan ik dacht dat hij respectabel en betrouwbaar is. Een vertrouwen wat hij zo ernstig heeft beschaamd. Nee, mijnheer Bolwater, hard en doortastend optreden is hier op zijn plaats. Ik heb geen keus.” De pensionaris knikt begrijpend. “Mijnheer van Speult”, zegt hij enkele ogenblikken later nadenkend, “ik begrijp uiteraard dat u en de leden van de Raad tot deze beslissing, strikt op juridische gronden, moet komen. Er is zonder twijfel sprake van hoogverraad. Daar kan geen misverstand over zijn. Maar het gaat hier om de executie van twaalf vooraanstaande kooplieden van de EIC. Uitvoering van dit vonnis zal, naar ik verwacht, ernstige consequenties kunnen hebben. ,Lijkt het u niet beter de uitvoering van dit vonnis te laten bekrachtigen door de gouverneur generaal in Batavia?” De luitenant gouverneur, die enkele documenten van zijn schrijftafel pakt, kijkt de pensionaris met een grimmig gezicht aan. “Mijnheer Bolwater, dat zou ik inderdaad graag doen als ik de beschikking zou hebben over een Hollands schip dat in de richting van Batavia gaat. Op dit moment kan ik voor die taak geen schip vrijmaken. Een dergelijk transport is bovendien niet vrij van risico’s. Stel dat er Engelse oorlogsschepen in de buurt zijn. Nee, uitstel geeft alleen meer problemen. Het is een probleem dat ik zelf moet oplossen. Dit kan ik niet overlaten aan de heer Carpentier, onze nieuwe gouverneur generaal. Een man wiens kwaliteiten ik niet in twijfel trek maar die, zoals u ook weet, nog onvoldoende op de hoogte is van de werkelijke situatie op Ambon.” De pensionaris knikt, met een zorgelijk gezicht, instemmend met zijn hoofd. Bruusk wendt de luitenant gouverneur zijn hoofd in de richting van de deur. “Laten we een eind maken aan dit theater, mijnheer Bolwater”, zegt hij terwijl hij de deur van zijn kamer opentrekt en de gang in stapt. Op de gang, net buiten het zicht van de toeschouwers op het binnenplein, staan de andere leden van het Raadscollege te wachten. In de hoge, wit gepleisterde gang klinkt het rumoer van de grote binnenplaats door. De gang die aan één zijde open is en waar witte pilaren het dak boven de gang ondersteunen, klinkt het geroezemoes van de groep mensen die zich op de binnenplaats hebben verzameld. De leden van de ‘Raad van Justitie,’ bestaande uit enkele kooplieden in dienst van de VOC, de advocaat fiscaal en enkele klerken, zijn druk met elkaar in gesprek als zij de luitenant gouverneur en de pensionaris zien aankomen. De gesprekken verstommen. De deurwaarder, die de leden van de Raad aanstalten ziet maken om het plein te betreden, luidt een bel waarop het rumoer op het plein verstomt. De Raad, waarvan alle leden zwarte kleding dragen, stapt de marmeren stoep af die de gang van het binnenplein scheidt. Zij nemen plaats achter de grote tafel waarachter enkele donkere slaven staan die met zachtjes zwaaiende

grote waaiers verkoeling proberen te brengen. De luitenant gouverneur knikt naar de deurwaarder waarna deze met luide stem het bevel geeft de gevangenen binnen te brengen. Links van de tafel, in de gang die haaks staat op de gang waaruit de leden van de Raad zijn gekomen, gaat een deur open. Tussen twee rijen soldaten komt een groep mannen naar buiten strompelen. Een tweetal mannen wordt op een draagbaar binnen gedragen. Zij, die kunnen lopen, dragen ketens aan hun voeten en hebben handboeien om. Door de kettingen aan hun voeten kunnen zij alleen schuifelend vooruit komen. Hun voeten slepen over de grond en de kettingen maken een rammelend geluid. De meesten van hen dragen smerige gescheurde broeken en met modder besmeurde grijze linnen hemden. Enkelen van hen hebben hun handen in bebloede doeken. Een drietal mannen dragen kniebroeken met daaronder kapotte besmeurde kousen. Hun donkere fluwelen wambuizen hebben betere tijden gekend. Zij worden naar een gereedstaande bank geleid waarop zij moeten gaan zitten. De soldaten stellen zich achter hen op. Het wordt stil en de luitenant gouverneur kijkt de gevangenen aan. Na enkele ogenblikken van stilte pakt hij zijn documenten op en begint met het voorlezen van de aanklacht. Als hij tot slot de tekst van het vonnis voorleest, is alleen het ruisen van de branding en het geritsel van de bladeren in de bomen te horen. Ook de slaven, die de waaiers heen en weer bewegen, vergeten daarmee door te gaan. In naam van de Staten-Generaal wordt de groep mannen van twaalf Engelsen, tien Japanners en één Portugees ter dood veroordeeld. Ook het hoofd van de Engelse handelsdelegatie behoort tot de ter dood veroordeelden. Kreten van ontsteltenis zijn te horen tijdens het uitspreken van het vonnis. Een aantal veroordeelden, die tot het voorlezen van het vonnis stil op de bank hebben gezeten, vallen op hun knieën en slaan jammerend hun handen voor hun ogen. Het veroordeelde hoofd van de Engelse factorij kijkt ontredderd om zich heen. Hij lijkt verbijsterd te zijn. De luitenant gouverneur besluit het uitspreken van het vonnis ten slotte met de mededeling dat het vonnis direct in het openbaar met het zwaard op de buitenplaats van het fort zal worden voltrokken. De hoofden van de veroordeelden zullen op een staak worden gestoken en boven de poort een week ten toon worden gesteld. Voorts deelt de luitenant gouverneur mee dat alle Engelsen met hun goederen Ambon dienen te verlaten met de schepen die in de baai voor anker liggen. Als hij uitgesproken is, staan hij en de overige leden van de Raad van Justitie op en verlaten het binnenplein. Direct na het uitspreken van het vonnis kijken de toehoorders elkaar aan. Verhitte gesprekken barsten los. Sommigen kijken met blikken vol medelijden en medeleven in de richting van de gevangenen. Deze worden door de soldaten overeind geholpen. Een andere groep soldaten komt het binnenplein op en maakt een pad vrij zodat de gevangenen naar de buitenplaats kunnen worden geleid. Inmiddels hebben de mensen die buiten de poort van het fort staan te wachten het vonnis gehoord. Kreten van

instemming maar ook protesten zijn hoorbaar. Twee wagens, getrokken door paarden, komen door de poort gereden. Op de wagens staan lijkkasten en enkele mannen. Als de wagens op het midden van het plein tot stilstand zijn gekomen, beginnen zij de kisten van de wagens af te tillen en naast elkaar neer te zetten. Vanuit het fort klinkt tromgeroffel. Op het buitenplein wordt ruimte vrij gemaakt en er wordt door de soldaten een ruime vierkante plek afgezet waarlangs soldaten zich opstellen. Een cordon van soldaten staat geposteed tussen de open plek en de grote poort van het fort. De grote groep mensen op de buitenplaats van het fort kijkt reikhalzend naar de toegangspoort. Even later komen de gevangenen naar buiten gestrompeld. Zij worden voorafgegaan door een dominee en een priester. Daarvoor loopt een tamboer die een grote trommel op zijn buik draagt welke kruislings met leren riemen op zijn rug is vastgemaakt. Bij elke stap die hij zet, slaat hij op de trommel. Het geluid van de trommel is indringend en klinkt dreigend. De dominee draagt een donkere mantel en een donkere muts. Hij heeft een grote bijbel in de hand. De priester draagt een monnikenpij en zijn blote voeten zijn in open sandalen gestoken. Hij draagt een kruis met een Christusbeeld. Vooraan in de groep gevangenen loopt het hoofd van de Engelse factorij. Hij heeft zijn rug gerecht en met een trotse blik kijkt hij naar de mensen die achter de rij soldaten naar hem kijken. Hij heeft rode bloeddoorlopen ogen. De enkelboeien hebben zijn kousen opengereten en zijn enkels zijn bloederig geschaafd. Uit de groep soldaten maakt zich een man los, gekleed in een wit hemd met daarover heen een leren vest dat met dunne touwtjes over zijn buik en borst is vastgeknoopt. Ook de broek die hij draagt is van bruin leer gemaakt. Zijn hoofd is bedekt met een leren kap. Alleen zijn ogen zijn zichtbaar. In zijn handen heeft hij een lang Japans zwaard. Enkele andere mannen dragen een houten blok en zetten dit midden op de open plek neer. De man in het leer stelt zich naast het houten blok op en laat het zwaard met de punt op de grond voor zijn voeten rusten. Zijn handen heeft hij rond het gevest gevouwen. De gevangenen worden enkele meters van het houten blok op hun knieën in een rij gezet. Als dat gebeurd is beginnen de priester en de dominee langs de gevangenen te lopen. Afzonderlijk van elkaar stoppen de geestelijken bij alle veroordeelden en praten met hen. Gebeden worden gepreveld. Inmiddels zijn ook de luitenant gouverneur en de leden van de 'Raad van Justitie' door de poort naar buiten gekomen. Als het gezelschap zich heeft opgesteld, geeft de luitenant gouverneur aan de beul een knikje ten teken dat met de executie begonnen kan worden. De beul knikt naar een groepje soldaten die de eerste gevangene naar het houten blok leidt. De man snikt en schreeuwt dat hij onschuldig is. De gevangene wordt door een officier een doek voor de ogen gebonden en zijn armen worden achter zijn rug met een touw vastgemaakt. De dominee sluit zijn ogen en bidt met luide stem voor vergiffenis voor de man. Dan moet de veroordeelde man voor het blok knielen en zijn hoofd in de aangebrachte holte leggen. Als de man in de

juiste houding geknield ligt, valt er een stilte op het buitenplein voor het fort. De beul zegt iets tegen de gevangene waarop deze iets terugzegt wat niet door de omstanders kan worden verstaan. Dan houdt hij even het blad van het zwaard bij de nek van de man om de juiste slaghoek vast te stellen en zwaait hij het zwaard omhoog om met een krachtige slag het hoofd van de man van zijn romp te slaan. De slag is zuiver geweest en het hoofd van de gevangene ligt naast het houten blok. Enkele soldaten komen naar voren en slepen het lijk weg. Het hoofd wordt in een gereedstaande mand gelegd en het lichaam in een gereedstaande lijkkist. Snel worden daarna op dezelfde wijze de andere gevangenen geëxecuteerd. De beul wordt na enkele executies afgelost door een andere beul. Niet alle executies verlopen even goed. Bij enkele gevangenen zijn meerdere slagen nodig waardoor het een bloederige aangelegenheid wordt. Dit tot afgrijzen van de vele kijkers. Na anderhalf uur zijn alle executies uitgevoerd. De hoofden van de geëxecuteerden worden op staken geplaatst en door soldaten boven de poort op de muren bevestigd.

Suratte, India, 28 april 1623

Het kasteel van Suratte tekent zich scherp af tegen de opkomende zon. Ondanks het vroege tijdstip is het zinderend warm. Langs de brede oevers van de rivier gorgelt het opkomende water zachtjes in tal van kleine stroompjes door de kuilen in het modderige slik. Wolken insecten golven, hoog en laag springend, vlak boven het watervlak. Het water is modderig. Op diverse plekken zijn vissers in witte lange hemden en witte feta's rond hun hoofd vanuit hun prauwen netten aan het uitzetten welke aan drijvende manden worden bevestigd. Een groot zeilschip, gesleept door vier sloepen, komt langzaam door de bocht van de rivier gevaren. In iedere sloep zitten aan elke zijde zeven roeiers. Op commando van een man, die achterin de sloep staat, steken zij hun roeiriemen gelijkmatig in het water waarna zij deze krachtig naar zich toehalen. De sleepkabels hangen in een bocht tussen de sloepen en het voorschip. Elke keer als de bemanning van een sloep aan de riemen trekt, komt de sleepkabel even iets uit het water om daar dan bijna meteen weer in terug te zakken. Het is windstil en alle zeilen van het schip zijn opgedoekt. Op het voordek zijn mannen in de weer met kabels die nodig zijn om te kunnen ankeren. Op de andere dekken van het schip, een grote driemaster, zijn tal van mensen te zien. Een wachter op de muren van het kasteel ziet niet alleen bemanningsleden. Tot zijn verbazing ziet hij ook vrouwen over het kuildek lopen. Sommigen met kinderen aan de hand. Met één hand boven zijn ogen probeert hij de vlag te herkennen die slap boven de campagne van het schip hangt. Als hij de vlag herkend heeft, loopt hij snel de stenen trap af om de aankomst van het schip bij de gouverneur te melden. De aankomst van het schip is niet alleen door de wachter op het kasteel

opgemerkt. Ook in de iets verder gelegen handelspost van de Engelsen is het schip gezien. De handelspost bestaat uit verschillende gebouwen en magazijnen. Rond het complex is een hoge muur opgetrokken. In een van de gebouwen zit David Towerson, het hoofd van de handelspost. Hij is een jaar geleden door de EIC als directeur aangesteld. Daarin heeft zijn vader, een van de grootste aandeelhouders van de EIC, een belangrijke rol gespeeld. Zijn belangrijkste taak is om het bestuur van de handelspost goed te organiseren. Geen gemakkelijke opgave. Niet alleen het optimaliseren van de handel moet worden aangepakt. Ook het onderhouden van de betrekkingen met de omliggende koninkrijken en de concurrenten vraagt de nodige aandacht. Het opbouwen van een goed netwerk, waarin alle commerciële, maritieme en administratieve lijnen bij elkaar komen, is een zaak die zorgvuldigheid en voortvarendheid vereist. Tegenover hem zit de werfbaas, John Bower. John had een gesprek bij hem aangevraagd om te praten over het uitrusten van de retourschepen. De man, gekleed in een donkere kiel en katoenen broek, wrijft met zijn handen over zijn knieën. Hij is zenuwachtig. Bang over hoe de directeur zal reageren op de mogelijke kans op vertraging. De directeur, een man die niet bekend staat om zijn geduld, kijkt de werfbaas geïrriteerd aan. Geërgerd over het zoveelste probleem waarmee hij wordt geconfronteerd. “Mylord”, zegt de werfbaas handenwringend, “het is maar een kleine werf, zoals u weet. Ik heb mijn handen vol aan de schepen die straks in oktober deel uitmaken van de retourvloot. Er is veel kapot op de schepen. Reparatie is noodzakelijk en kost veel tijd. Als ik mij moet houden aan uw schema dan moet ik er mensen bij hebben. Mensen die wij niet hebben”. “Verdraaid John”, roept de directeur uit, “er loopt hier toch genoeg werkvolk rond zou ik zeggen. Ronsel die lui, dat moet toch geen probleem zijn?” “Mylord, dat is het probleem niet. Werkvolk is er genoeg maar ik heb niet genoeg timmerlieden en breeuwers die hun vak verstaan. De Chinezen zijn goed, maar de inlanders hier voldoen echt niet. Ze veinzen vriendelijkheid en gehoorzaamheid en doen net of zij het werk wat zij moeten doen goed en snel kunnen uitvoeren. De praktijk is dat zij onbetrouwbaar zijn en slecht werk leveren. Bovendien liggen zij om het minste en geringste met elkaar overhoop.” “Pak die amokmakers dan aan John. Geef ze op hun donder, gebruik de zweep als dat nodig is.” “Straffen met de zweep helpt niet, mylord. Het is simpelweg de aard van het volk. Mishandelde werkers kunnen hun werk ook niet doen. Het enige wat helpt is hen wegsturen zonder loon. Maar ook al zou ik die problemen niet hebben, dan zit ik nog met het probleem van onvoldoende vakmensen.” “Hmmm”, gromt de directeur begrijpend, “je hebt ook dwangarbeiders en slaven werken. Hoe gaat het daarmee?” “De slaven doen hun werk, mylord, maar dat had ik ook niet anders verwacht. Zij weten wat hen kan gebeuren als zij hun werk niet goed doen. De dwangarbeiders vallen in de praktijk ook wel mee. Of laat ik zeggen, het valt niet echt tegen. Die zitten ook niet te

wachten op geseling of erger. Maar dat maakt hen nog geen timmerlieden, of smid of zeilmaker”, zegt hij, terwijl hij een lap uit zijn broek trekt en daarmee zijn bezwete gezicht droogt wrijft. “Hoe is de samenwerking met de Hollanders?” vraagt de directeur na enkele ogenblikken van stilte.

“Daarover heb ik geen klagen mylord. Ik moet zeggen dat zij over het algemeen behulpzaam zijn hoewel ik ook hen hoor klagen over de slechte prestaties van hun arbeiders. Hun windzaagmolen levert goede planken ondanks de kwaliteit van het hout dat ik hen vraag voor mij te zagen. De zeilen die besteld zijn zullen zij naar verwachting op tijd kunnen leveren”.

“Dat klinkt in ieder geval goed John, maar je personele problemen, hoe kunnen we die oplossen?” “Als u het goed vindt”, zegt de werfbaas, terwijl hij zich opnieuw zenuwachtig in zijn handen wrijft, wil ik toch weer een beroep doen op de Hollanders.”

“Verdomd John, moet dat echt, we vragen hen al zoveel.” “Mylord, ik zie geen andere oplossing, de schepen moeten gerepareerd en goed getuigd zijn om in oktober te kunnen vertrekken. Uitstel kan niet vanwege de moessonperiode en de magazijnen die vol producten liggen die niet al te lang opgeslagen kunnen blijven.” De directeur knikt begrijpend. “Die schepen moeten weg,” zo overdenkt hij. Bij de Indiase wevers is het één en ander ingekocht. Ook ligt er een flinke partij indigo en zilver opgeslagen in de magazijnen. Nieuwe goederen worden binnenkort verwacht. Op sommige van die goederen zijn al voorschotten aan de wevers betaald. Het betalen van voorschotten is een van de beslissingen geweest, die hij heeft genomen om leveranciers aan zich te binden. Een goede beslissing blijkt in de praktijk omdat de inkoop, van met name stoffen, goedkoper kan geschieden en het de kwaliteit van de leveranties ten goede komt. In de toekomst wil ik op die manier, zo overdenkt hij, niet teveel afhankelijk zijn van de Indische kooplieden. Daar hebben ook de wevers profijt van. Voor hen betekent dit min of meer een vast en geregeld inkomen. Prijsbeheersing, zo bedenkt hij, is het wapen om te concurreren met de Aziatische handel. Want die speelt zich op de lokale markten af. Dáár wordt voor hun de prijs bepaald, waardoor zijzelf geen enkele invloed op de vaststelling van de prijs hebben. Door vooraf de prijs te bepalen en daarop voorschotten te betalen, zijn wij hen een stap voor. Maar verdraaid, dan moet alles wel gladjes verlopen. Vertraging kost geld. De werfbaas heeft gelijk, we moeten een beroep doen op die Hollanders. Zij hebben de middelen die ik nog niet heb. We moeten van de afhankelijkheid van die arrogante zelfverzekerde Hollanders af. We moeten kunnen beschikken over eigen lijnbanen, zeilmakerijen en smederijen.

“Goed John”, zegt hij zuchtend, terwijl hij een slok van zijn glas limoensap neemt, “ga maar naar die Hollanders toe, vraag hen of wij de nodige mensen kunnen huren. Maar niet teveel. En bedenk een manier hoe we in de toekomst over voldoende mensen kunnen beschikken. Ik wil niet afhankelijk

van buitenstaanders zijn. En al helemaal niet van onze concurrenten.” “Uitstekend Mylord.” De werfbaas staat op en loopt naar de deuropening waar op dat moment een hevig, buiten adem zijnde en zwetende bediende verschijnt. “Mylord, er komt een Engels schip binnen,” roept hij hijgend. Verrast kijkt de directeur naar de bediende. “Een Engels schip zeg je, weet je dat zeker Gurnam?” “Ja, Mylord, de officier van de wacht heeft mij opdracht gegeven dat met spoed aan u te melden.” “Uitstekend Gurnam, zeg de wachtcommandant maar dat ik er aan kom.” Gurnam buigt, en loopt snel weg. De werfbaas, die verrast bij de deuropening is blijven staan, kijkt met een vragende blik in zijn ogen naar de directeur. “Er werd toch nog geen schip verwacht, mylord?” De directeur was inmiddels opgestaan en loopt gehaast naar de deuropening.

“Nee John, dit is onverwacht. Laten we snel gaan kijken wat voor schip dit is.” Snel lopen zij het kantoor uit en klimmen samen de stenen trap op die naar de bovenkant van de muur leidt. Op de muur staan meerdere mensen te kijken. Ze maken ruimte als zij de directeur en de werfbaas zien aankomen. “Maar dat is de Defense,” roept de directeur uit als hij het schip ziet. “Die had ik niet verwacht.” Bij de kademuur ziet hij een sloep liggen. De roeiers zijn soldaten die hun riemen recht omhoog vasthouden. Een officier is net van boord gestapt en loopt snel in de richting van de poort van de Engelse handelspost. Enkele prauwen, met mannen en vrouwen aan boord, ziet hij naar het schip peddelen. Sommige prauwen zijn volgeladen met kokosnoten. In een andere boot zijn manden te zien waarin kippen en eenden zijn opgesloten. Ongetwijfeld kleine boeren die hun waren willen verkopen of hun diensten aan de bemanning of passagiers willen aanbieden. “Zie je dat John, er zijn ook vrouwen en kinderen aan boord,” zegt hij terwijl hij naar het schip kijkt. “De Defense, die zou nu nog in Indië moeten zijn. Wat doet die hier? Ik moet zo snel mogelijk aan boord.” Snel begint hij de trap weer af te lopen, direct gevolgd door de werfbaas. Als hij halverwege de trap is, ziet hij de officier, die uit de sloep stapte, de stenen trap oplopen. Hij stopt en wacht tot de officier voor hem staat. “De Defense mylord, afkomstig uit Ambon, komt hier ankeren.” zegt de saluerende officier. “De kapitein heeft verzocht of u zich zo snel mogelijk aan boord kunt vervoegen.” “Ik wil direct aan boord luitenant,” zegt de directeur. “Uitstekend mylord, als u mij wilt volgen, ik heb al een sloep voor u in gereedheid laten brengen.” Even later loopt de directeur door de poort van de handelspost naar buiten. Het is druk op de kade. Er liggen enkele schepen langs de kade afgemeerd. Hollandse fluitschepen en Engelse Oost Indiëvaarders. Op de kade staan kisten en manden met vracht die door sjouwers van boord worden gehaald. De meesten hebben alleen een lendendoek om en hun bruine lichamen glinsteren van het zweet. Op de kade zijn allerlei overdekte kramen te zien waarin marktkooplieden hun waren proberen te slijten. Er zijn groente- en fruitkramen, stoffenkramen, kramen waarin allerlei soorten brood ligt en er

is een kraam waarin vlees ligt uitgestald. Rond en boven het vlees zwermen wolken vliegen. Indiase mannen en vrouwen, in veelkleurige lange kleding, staan nieuwsgierig naar het schip te kijken. Sommigen vrouwen hebben manden, die met doeken zijn afgedekt, in hun handen. Enkele honden lopen snuffelend in het rond. Een Indiër loopt met een groepje schapen langs de kademuur terwijl hij naar het schip kijkt dat bezig is te ankeren.

Voorafgegaan door de luitenant, baant de directeur zich een weg door de mensen die naar het schip staan te kijken. Even later klimt hij aan boord van de sloep en gaat naast de officier op de stuurstoel zitten. De boot stoot af en op commando van de officier wordt snel naar het inmiddels voor anker liggende schip geroeid. Over de verschansing van het schip hangen mannen en vrouwen die naar de dichterbij komende sloep kijken. Een touwladder wordt over de verschansing geworpen en enkele ogenblikken later ligt de sloep naast de omlaag hangende touwladder. De directeur pakt de ladder en klimt behendig aan boord, waar bij de verschansing de captain op hem staat te wachten. “Welkom aan boord directeur,” zegt de captain, een man met een bruin en door de zee en wind gegroefd gezicht. Zijn half lang zwart haar is in een staartje naar achteren, met een wit strikje vastgezet. Zijn indrukwekkende gestalte, luchtig gekleed in een wit ruimvallend hemd, verrast de directeur. De handdruk van de captain is hartelijk en stevig.

”Neemt u mij niet kwalijk directeur dat ik u zo dringend heb laten verzoeken om bij mij aan boord te komen. Mijn naam is Brian Ferguson, captain van de Defense. We komen rechtstreeks van Ambon.” De directeur knikt. “Dat heb ik begrepen van de luitenant van de wacht. Uw komst was mij niet gemeld.” “Het was ook niet de bedoeling om naar Suratte te zeilen, omstandigheden hebben dit noodzakelijk gemaakt. Als u mij naar mijn hut wilt volgen dan zal ik u informeren over wat de reden van mijn onverwachte komst is.” “Graag, captain,” antwoordt de directeur terwijl hij opnieuw om zich heen kijkt. Als hij de captain volgt, ziet hij bedrukte gezichten van mannen en vrouwen om zich heen. Zelfs de kinderen zijn stil. Even later stapt hij de hut van de captain in. Een ruimte die de achterzijde van het schip over de hele breedte beslaat. Door de grote ramen kan hij het water in het zonlicht zien schitteren. Aan de houten wanden hangen enkele schilderijen. Aan één kant van de hut staat een goed gevulde boekenkast. Een grote tafel staat in het midden van de hut waarom heen, aan iedere kant, vier stoelen staan. Er liggen enkele documenten op tafel. Aan de andere kant van de hut is een slaapkooi te zien met daaronder diverse laden. In een hoekje van de hut staat een kleine wastafel met daarboven een spiegel waarnaast twee sierlijke smalle olielampen hangen. “Kan ik u wat te drinken aanbieden?” vraagt de captain terwijl de directeur op een stoel aan de tafel gaat zitten. “Ik heb gekoeld vruchtensap, tenzij u iets sterkers prefereert. Ik heb een goede wijn en een goede whisky in mijn kast staan.” “Vruchtensap lijkt mij uitstekend captain. Ik heb nog niet de gelegenheid gehad mij aan u voor te

stellen. Ik ben David Towerson.” Een droeve glimlach trekt over het gezicht van de captain. “Dat was mij al bekend directeur. Ik heb uw broer in Ambon ontmoet.” “Dat dacht ik al captain, dat kan natuurlijk niet missen als U van Ambon komt. Hoe is het daar? U kijkt niet bepaald gelukkig captain, zijn er problemen geweest met de Hollanders?” “Dat kunt u wel zeggen directeur. Het spijt mij te moeten zeggen, maar uw broer is dood.” “Dood, Gabriël dood, weet u dat zeker?” De directeur van de Engelse handelspost kijkt de captain van de Defense ontzet aan. “Is hij ziek geworden?” “Nee directeur, hij is door de Hollanders vermoord.” “Vermoord zegt u, door de Hollanders, wat is er in godsnaam gebeurd?” De captain vertelt het hem. Ontzet luistert de directeur naar het verhaal van de arrestatie en de veroordeling van zijn broer en andere Engelsen. Zijn gezicht wordt grimmig naarmate het verhaal vordert. Bij het verhaal over de executie is hij woedend. Als het verhaal is afgelopen gaat hij staan en loopt naar de ramen in de spiegel van het schip. Na minuten lang stilzwijgend naar buiten te hebben gekeken, draait hij zich om. “Daar zullen de Hollanders de rekening voor gepresenteerd krijgen. Dat kan ik u verzekeren. Mijn broers vrouw en kinderen zijn hier in Suratte. Hoe vertel ik het hun in hemelsnaam.” De captain zegt niets en kijkt meelevend naar de directeur. “Ik bied u mijn condoleances aan directeur. De meeste van onze landgenoten, die in Ambon woonden en werkten, heb ik aan boord. Ook het administratief personeel en hun gezinnen. Ik wil u verzoeken hen voorlopig in uw handelspost op te nemen en, mochten zij dat wensen, passage aan te bieden naar Engeland. Een afschrift van het vonnis heb ik hier voor u bij mij alsmede het bevel van de Hollanders dat wij Ambon moesten ontruimen.” De directeur zucht, “ja dank u, vanzelfsprekend. Ik zal direct de nodige maatregelen nemen. Die verdomde Hollanders. Barbaren zijn het. Dit heeft ernstige gevolgen captain. Dat kan ik u op een briefje geven. Wat zal mijn vader in Engeland doen als hij het nieuws hoort. Verdorie dat kan nog wel dik een half jaar duren. Wij zitten hier ook zover weg.” De captain knikt begrijpend.

”Ik sta tot uwer beschikking directeur. Mijn schip heeft verder geen lading noch een bestemming op dit moment.” “Hmmm captain, een nieuwe bestemming zult u snel kunnen verwachten. Wij zitten met een aantal schepen die nogal wat achterstallig onderhoud hebben. Waarschijnlijk zal ik u naar Engeland sturen. Ik neem tenminste aan dat uw schip geen dringende reparaties behoeft.” “Nee directeur, wat kleine zaken moeten worden gerepareerd, maar dat zal het uitvaren niet in de weg staan. Ik denk dat we na proviandering en klein onderhoud naar Engeland kunnen zeilen.”

“Uitstekend captain, dat is in ieder geval positief. U kunt met mijn werfbaas overleggen over de zaken die u nodig heeft. Ik ga nu terug naar de wal om de ontscheping van uw passagiers en het lossen van uw lading voor te bereiden.”

Toen David Towerson aan wal terugkeerde en het nieuws in de Engelse handelspost bekend werd, sloeg dit in als een bom. Ook de directeur van de Hollandse handelspost reageerde geschokt. Hij maakte er geen geheim van dat een dergelijke zaak niet in Ambon afgehandeld had moeten worden maar een zaak had moeten zijn van de gouverneur generaal in Batavia. De houding van de Hollandse directeur zorgde er voor dat in Suratte geen gewelddadige incidenten ontstonden tussen de Hollanders en de Engelsen. De directeur hielp met het aanbieden van praktische hulp. Ondermeer om de verdreven Engelsen in Suratte een goede huisvesting te bieden. Ook werd belangeloos hulp geboden om alle schepen van de retourvloot van de Engelsen in gereedheid te brengen. De echtgenote van Gabriël Towerson en haar twee kinderen, Robert William en Anne verlieten enkele weken later Suratte en zeilden met de Defense naar Batavia. Door de hulp van de Hollanders kwamen de schepen van de retourvloot van de Engelsen op tijd gereed en kon de Defense worden gebruikt om naar Batavia te reizen om daar hun beklag te doen en compensatie te eisen. Zij werd daarbij vergezeld door David, de broer van Gabriël Towerson die zijn functie als directeur in Suratte had neergelegd. Ook werden zij vergezeld door enkele Engelse kooplieden en medewerkers van de Engelse handelspost in Ambon. Een formele klacht werd bij aankomst in Batavia ingediend bij de 'Raad van Defensi' waar Engelsen en Hollanders, volgens het tractaat van 1619, gezamenlijk zitting in hadden. De gouverneur generaal, Pieter de Carpentier, had inmiddels de processtukken van de luitenant gouverneur in Ambon ontvangen en verklaarde al na enkele dagen dat de klachten van de Engelsen ongegrond waren. De bewijzen waren naar zijn mening overduidelijk geweest. Ernstig gegriefd over de wijze waarop de Hollandse gouverneur generaal had gereageerd, besloot David Towerson met de echtgenote van zijn broer en hun kinderen terug naar Engeland te zeilen. Ook de directeur van de Engelse handelspost in Batavia reisde, ter ondersteuning, met hen mee naar Engeland. Toen David in Londen zijn vader verslag deed van het gebeuren, was deze geschokt en woedend. Als hoofdaandeelhouder van de EIC en lid van het parlement kaartte hij de zaak bij de Engelse regering en koning Jacobus aan. Deze eisten op hun beurt van de Staten Generaal van de 'Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden,' dat de betrokken gouverneurs en rechters in Indië zouden worden bestraft en dat de weduwe van Gabriël Towerson een aanzienlijke financiële compensatie zou krijgen. Ook de Hollandse regering had geschokt gereageerd op de gebeurtenissen in Ambon. De Hollandse regering kwam de Engelse regering tegemoet door de betrokken rechters van de Raad van Justitie in Ambon naar Holland terug te roepen. Dit nadat de Engelse regering hun voorstel om een gemeenschappelijke onderzoekscommissie naar Indië te sturen had afgewezen. Inmiddels verstreek de tijd. Het onderzoek duurde jaren. Een herziening van het vonnis en een compensatieregeling kwam door allerlei

juridisch getouwtrek steeds maar niet tot stand. Inmiddels was de zoon van Gabriël Towerson door oom David ingewijd in de zaken van de EIC. Robert William ontwikkelde zich tot een succesvol en hard zakenman. Maar net als zijn oom David zette hij alle mogelijke middelen in om de Hollanders te straffen voor de moord op zijn vader. Samen met zijn oom organiseerde hij een lastercampagne waarbij op allerlei manieren beschreven werd op welke wijze het proces tegen zijn vader een voorwendsel was geweest om de Engelsen uit de Indische Archipel te verdrijven. Wat Robert William onvergeeflijk vond, was dat zijn moeder nooit een penny schadeloosstelling van de Hollanders had ontvangen. Ondanks het feit dat toch voor een ieder duidelijk moest zijn dat er geen sprake was geweest van een 'fair' proces. De macht van Robert William Towerson groeide. De moord op zijn vader werd voor hem de rechtvaardiging van al zijn politieke en zakelijke acties tegen de Hollandse republiek. Inmiddels was het jaar 1645 gepasseerd en de burgeroorlog in Engeland in volle gang. Zijn doel om de Hollanders te treffen in al hun handelsbelangen was zo groot dat hij zelfs een oorlog als een rechtvaardiging zag. Op politiek niveau intrigeerde hij wat hij kon en dat gaf hem de gelegenheid door te dringen in de kringen rond Olivier Cromwell. Hij had haarfijn door dat de Hollandse republiek alleen op de knieën kon worden gebracht als zij van de zeeën werd verdreven. Daarom liet hij in 1650 kapitalen investeren in de bouw van oorlogsschepen. Zogenaamd om hun eigen koopvaarders te beschermen maar in werkelijkheid om ze tegen de schepen van de Hollandse republiek in te zetten. De regering van parlementariërs bezat namelijk geen penny. Hij zou voor het lont in het kruitvat zorgen. Holland zou van de zeeën worden weggevaagd.